

Zgodbe

Šast in zid

(Zgodba za otroka iz kraške jame)

Blaž
Lukan

Iz žive meje se je prikradel in šel lovit v temo. Iz krtine je dvignil pecelj z očmi in zasvetlikalo se je, da se je nebesni svod nad njim zdrznil. Bil je roža očka. S svojimi stotimi nožicami je zagomazil po travi. Mravljam je razkresal iskre v spečih očeh, da je bila zemlja nenadoma kot nebesno ogledalo. Nazobčan rep je puščal za njim sled, ki pa jo je njegov zvesti spremljevalec, majski hrošč, sproti brisal. Ustavil se je ob goli skali . . .

— Mrtva meja, je rekel. Moje nožice so preslabotne, da bi prišel do vrha.

— Hladen kamen, je rekel. Ko bi bila kje vsaj kakšna človeška roka, ki bi me zmazala na zid.

— Ne verjamem, da je to v resnici zid, je rekel čez čas. Najbrž je do tod svet, naprej pa čezinčez kamen.

— Če ne moreš čez, pa poskušaj skozi, je rekel majski hrošč.

Njegov nazobčan rep je bil zelo uporaben sveder. Nerodno je bilo le, da je moral vrtati zadenjsko. Tako ni vedel, ali drži pravo smer in ali sploh vrta, saj je videl samo oddaljujočo se odprtino svetlobe. Tudi njegov zvesti spremljevalec hrošč mu ni mogel pomagati. Vrtal je in vrtal in od silnega vrtenja se mu je zavrtelo v glavi.

Končno je začutil, da je rep prodril v mehko snov. »Torej je le bil samo zid,« si je rekel. Vprašal je hrošča, če kaj vidi.

— Veliko koruzno zrno, ki se lesketa, kot bi bilo zlato.

In res je oba oblila topla, a umetna svetloba. Ustrašil se je.

— Trava je bila vedno zelena. Zvezde zlate, vendar niso sijale. Tema je sijala zvezde. A takrat sem mogel zamahniti z repom sem in tja in težko me je kdo ustavil. Tukaj mi je tesno.

— Mislim, da se pripravlja k dežju.

Šast ni veliko pomišljal, temveč je znova zavrtal, nekoliko niže. Prah je bil neznosen, utrujenost pa se je polagoma spremenila v otopenost. Rep-sveder je pri svojem opraviilu vrezoval v steno čudne, nerazrešljive znake. Majski hrošč ga je z občudovanjem pogledal, ki mu je služil.

— Morala bi spati, je skozi prah in temo zakakal Šast. Hrošč je samo skomignil s krilci. Zdelo se mu je, da pravzaprav že celo pot spita. Ko je Šast znova odprl oči, je na steni zagledal napis: ZID JE TRDEN! Ko pa je pogledal bliže, je opazil, da hrošča ni nikjer. S težavo je dvignil glavo.

— Ko bi mogel dvigniti rep, bi poskušal zavrtati navzgor.

Tedaj je zaslišal, kako skala, ki mu je tako tesno oklepala telo, začena pokati. Ustrašil se je. Stisnil se je vase, da je bil majhen kot mišje oko. Predenj je priletel hrošč.

— Nad nama je skala mehkejša.

— Zid je trden, je znova prebral napis na steni. Prah in znoj sta mi zlepila rep, da je samo še topa puščica.

— Mislil sem, da se bova vzpela visoko kot trava, je rekel.

— MLADA SKALA NIKDAR NE RAZPOKA, je prebral napis. Zagrizel je nekoliko navzgor. Bilo je še tesneje. Zaslišal je tenko piskanje — kot bi nekomu v skali stisnilo nožico.

— Morava pomagati.

— Gotovo je tvoja nožica.

Šast je butnil z glavo v zid: zrušil se je, kot bi bil iz pepela.

— Ne vidim drugega kot suho strugo.

— Jaz vidim srebrno kletko.

— Bolje bi videl, če bi se z vlekel skozi.

Hrošč mu je pomagal spraviti skoz odprtino rep, ki je bil težek. S stropa je kapljalo, a kaplje so se nekje na sredi poti k tlom spreminjale v prah.

— Skomina me po zobeh, je rekel.

— Meni se tema zažira v telo. Kletka je srebrna.

Šast je legel na hrbet in otrešel nožice. Hrošč je odletel v kletko. Nekje v daljavi se je svetlikala odprtina, ki je vodila iz zidu. Hrošč je zamižal. Iz struge se je namesto žuborenja skalne reke zaslišalo prijetno zvončkljanje. Hrošč je videl, kako se Šastu nožice prepletajo, migotajo in manjšajo v nekakšne panožice. Čez nekaj časa je bila le še rahla sled nožic na Šastovem telesu. S težavo je odprl oči.

— Reka je tiha, je rekel.

— Hrošč, polno prahu imam v očeh, je rekel.

Hrošč je razprostrl krilca in hotel poleteti k njemu, ki mu je služil. A kletka ga je ustavila. Znova je poskušal, znova.

— Hrošč, preberi mi, kaj piše na steni.

— ZID JE TRDEN KOT KOST, je čul, kakor bi prihajalo izza stene.

Šast je z zadnjimi močmi pogledal proti hrošču. Zagledal je svojega zvestega prijatelja, kako mu telo zlato žari. Zagledal je skalo, kako poka, vse do vrha. Zagledal je tam daleč svetlo zvezdo, ki je nemirno utripala. Zvončkljanje je prenehalo in čez nekaj trenutkov je bila struga polna skale.

Povest o zapuščenem mlinskem kolesu, vetrnici

(iz zapuščine H. C. Andersena. Prevedel in dopisal B. L.)

Kolo se je rahlo streslo.

— Mrak. Malo se te bojim.

— Malo. Ampak ne morem ti povedati, kaj sem storilo.

— Malo više. Nikoli nisi dovolj visoko . . .

Mrak se je spustil do tal. Veter je zaplaval po dolini in kolo se je hotelo zavrteti.

— Kolikokrat sem se že vrtelo! Zdaj pa sem le še drevesni panj.

— Oh. Zakaj toliko govoriš. Med vsemi si najzgovornejši, je rekel veter in počasi zamahnil s perutjo.

Mlinsko kolo je zaškripalo in zdelo se je, da stoka.

Veter se je ustavil.

— Spočil si bom na oblačni blazini. Ti pa kar goni svoje.

— Ne vem, o čem govoriš.

— Saj sem vedel. Moral bi biti mlin, pa si samo senca. Trije večeri v letu bi morali biti tvoji, pa si le tanek kot vejica. Tristo nerodnih dni . . .

Mlinsko kolo je zaškripalo. Veter se je pazljivo umaknil. Nikoli ni dobro vedel, ali je takrat jezno ali samo brezmočno joče. Popravil je.

— Klical sem. Nihče se ni oglasil, a mislim, da si na varnem.

— Zakaj prihajaš? Vem, da sem nestalno in krivično. A konec koncev to potrebujem. Vse, kar ni moje, takoj zavržem. Tako sem storilo tudi s tabo.

Veter je bil užaljen.

— Mrak me je poslal, naj poizvem o vsem. Nisem žalosten, a vseeno mi je hudo. Naj ti bo. Grem.

Mlinsko kolo je začutilo, da mu beži kri iz rok in nog, da se vedno teže obvlada.

— Saj sem vedelo, nikoli več se ne bom zavrtelo!

Dež, ki je padel nato, se je zdel kot plaz zlatih mušic enodnevnic, in ko si je kolo otreslo zadnjo s peruti, se je zaslašala pesem mraka.

— Male noge,

male roke, vse se

obrne proti vetru.

Moje roke,

moje noge,

vse se utrne v mraku

Mesec gre, mesec

gre, žalost

počiva v mlinskem kolesu.

Mlinsko kolo se je naredilo, da pesmi ni slišalo. Mrak se je tiho prikradel med listje.

— Pssst. Skoraj bi padel. Potem pa: mrak čezinčez.

— Ne vem, če bo šlo. Vse kaže, da sem spet žalostno.

— *Nikogar to ne moti. Povej mi raje, kako si preživel dan.*

— Motilo me je sonce. A dogovoril sem se, da me je uspavalo. Tako sem sanjavo lebdelo v toplem dnevu.

— Torej imaš novega prijatelja.

— Kakor vzameš. Včasih mislim, da sem samo pod nebom, kot kamen.

— Ne verjamem ti ničesar več. Koliko časa sem že zgubil s teboj.

Mlinsko kolo se je hotelo zavrteti. Preslica pri njegovih nogah, ki ni mogla spati, je slišala rezek krik. Ustrašila se je in se privila k tlom.

— Kako malo je potrebno! Kako strašno malo! Ampak kako poredko pride!

Kolo ni videlo več ničesar. Samo samcato je ždelo in ni bilo zvezde, ki ne bi vedela zanj. Vsem se je smililo, le veter ga ni maral.

— Ne morem in ne morem več. Žal mi je, da ti moram to povedati.

— Ni bilo potrebno. Kar vidim, nikomur ne povem.

— Predvsem pa se zelo težko s teboj pogovarjam. Kot da bi krmil golobe, pa bi bil samo zrno v njihovih kljunih. Grozno.

— To si nekje prebral. Gotovo si spet obračal liste velikih knjig. Vhuljavec.

— O tem nima smisla pripovedovati. Že tako sva zašla s poti. Le to ti imam še povedati, da si te nihče več ne želi.

— O, kaj še! Že tri dni je, kar mi to govoriš! Pripravi se, da boš videl.

Kmalu!

Veter je zatulil.

— Nič te ne more spremeniti! Prav nobene moči več nimam, da bi te spreobrnil. Po dolgem času je bilo kolo spet veselo. Naredilo je kozolec.

— Hej, hej — že tri dni ni deževalo!

Mlaj je planil izza oblaka.

— To ne bo v redu. Rušiš red. Saj je brezvetrje.

— Poslušaj, mlaj. Ne zahtevaj, da te prekrijem z deževnimi oblaki.

— Kólce, kar daj, ampak le ti boš mokro!

— Tako veliko oko imaš, a vedno si bil slep . . .

Toda mlaj tega ni več slišal. Prekril ga je deževen oblak, ki je bil videti kot visoka gora.

— Sem to še jaz, kolo? Še nikoli me ni tako bolelo . . .

Iz trave se je začul hripav glas.

— Ali bo ta noč že kdaj pri kraju?

Krtina se je počasi dvigovala.

Bil je dan, ko je vse spalo. Mlinsko kolo je sanjalo, kako ga je veter prelomil in se mu iz rane cedi gost mleček.

— A hotelo bi. Zelo bi hotelo. A kaj, ko ni nikogar več. Kolar! Hej, kolar! V snu se je obrnilo. Vedelo je, da govori, ne da bi ga kdo poslušal. Se dan, ki ima ušesa vsepovsod, se je skrtil za širok mračen hrbet.

— Skraja pa ni bilo tako. Včasih sem po stokrat obletelo vse štiri strani neba. Hreščalo sem le, če sem bilo nesrečno. Koliko sonc sem včasih naslikalo po modrem nebu! Kričalo sem: Hitreje, veter, hitreje, kri mi bo stekla v nebo! Hitelo sem, kolikor se je dalo in vsenaokrog je bilo polno mavrice. In veter se je debelil in debelil, mrak pršel na vse strani, dneva pa mi ni bilo potrebno spraševati: Koliko še? in: Zakaj še vedno jasen? Le leva roka mi je včasih zaspala — a le takrat, ko je sedel nanjo labod.

V travi pod njegovimi nogami je začutilo prerivanje.

— Kadarkoli sem hotelo, sem mlaj preščipnilo v krajec. Kako me zdaj ščiplje v trebuhu! Kot bi mi starost prinesla žolčne kamne. Auuu! Kresnica se je nerodno motala iz trave.

— Uf, kako mračen dan. A kljub temu premalo mračen, da bi se splačalo svetiti.

Povzpela se je na list kislice.

— A bo že nehalo krehati. Sploh ne čuti, kako topel veter je.

Mlinsko kolo je kakor v odgovor zastokalo v snu.

— Samo še opletati znam z rokami.

Dan se je pridušeno zasmel. Hotel je nekaj reči, a si je premislil. Pomel si je oči in tiho zažvižgal.

— Dovolj za danes. Hej, hej!

Dlan z velikega hrpta mraka mu je počasi poklopila oči.

Kolo je zahlipalo.

— Kolikokrat sem se že vrtelo! Zdaj pa sem samo še drevesni panj.

Modri grad

Svet je bil svetlo moder in rahel kot oblaki. Najmanjši sunek bi naredil, da bi se pomešal in razblinil. Gore so rasle iz morja, in samo to dvoje je takrat bilo. Na gori, ki je bila najvišja in najmogočnejša, se je dvigal grad. Ni bil na vrhu, ampak nekje v sredi, pa je bil kljub temu više od vseh gora okoli. Stal je v krajih, kjer je bilo vedno enako toplo, v svetlobi in temi, in tako skozi ves čas. Nihče ni živel v gradu in nihče ni vedel, kdo ga je zgradil, najbrž je bil tam že od začetka: nastal je z goro in morjem.

Globoko pod goro in gradom in visoko nad morjem se je razprostirala ploščad, vsa iz kamna, gladka kot gladina morja v brezvetrju in gladka kot koža dveh otrok, ki sta živela na njej. Nič je ni kazilo in oblaki so se v njej ogledovali in podoba gradu je odsevala na njej močno in mogočno.

Otroka s ploščadi sta ponoči gledala v temno nebo in si izmišljevala podobe. Pozneje sta govorila, da sta spala in sanjala. Podnevi pa sta se

pod svetlim nebom in na bleščeči se ploščadi igrala. Od nekod so vsako noč letele na ploščad krogle. Bile so različnih barv in velikosti. Včasih so bile tako težke, da sta jih komaj premaknila, drugič pa sta jih metala kar po več iz ene roke. Krogle sta namreč potakala v hrib. Le premakniti sta jih morala in potem so z neko neznano energijo nadaljevali pot navzgor po bregu, gor in gor do gradu. Tam sta jih zgubila spred oči. Le ponoči sta slišala od tam zgoraj najprej nekakšno čudno bobnenje, potem pa šviganje nečesa nad njima v temo, ter njune podobe. Opazila pa sta tudi, da je bilo vsako noč na nebu več bleščečih se pik, večjih in manjših, in nista si znala razložiti, od kod prihajajo. Nekega dne, ko se je nebo začelo svetliti, sta opazila na ploščadi tik zraven sebe tri krogle, ki pa niso bile take kot vse druge. Ena je bila velika in rumena in sploh ne gladka kot druga. Druga je bila čisto malo manjša, svetlo rumena in še bolj hrapava ter okrušena. Zadnja je bila najmanjša in brez barve, najmanj gladka in skorajda ne več okrogla. Bila je prozorna in najlažja. Otroka sta jih prijela in zakotalila proti hribu tako, kot vse ostale. Nista več pomislila nanje. Ko je prišla noč, sta spet sedla in se zagledala v nebo. Takrat pa je v gori nenadoma strahovito zagrmelo. Tega sploh ne bi začutila, če se ne bi tudi zemlja stresla in če ne bi nastala v ploščadi razpoka, ravno na kraju, kjer sta sedela, ravno med njima.

Pogledala sta proti gori. Grad je bil prečudno svetel, kar žarel je in svetloba se je širila daleč naokrog. Njuna polt se je svetlikala kot še nikoli. Tedaj se je iz gradu dvignila svetleča se krogla, kot bi jo nekdo iz gradu izstrelil, je švistnila in kmalu obsedela na nebu. Bila je velika, največja od vseh pik, ki so se zdaj svetile iz teme. Svetloba te krogle je otroka obsijala še z druge strani in bila sta na ploščadi, vsak na svoji strani razpoke: prečudovito lepa. Grad je za nekaj časa ugasnil in nista vedela, za koliko.

Nenadoma se je spet razsvetlil, celo zažarel je iz teme in presvetlil kroglo nad njim. Iz njega se je spet dvignila krogla, še hitreje kot prva je švistnila nad otrokoma in obstala na nebu. V istem trenutku, ali malo prej, takoj, ko je krogla zletela iz gradu, se je pa skozi njegove odprtine začela razlivati gosta prozorna snov, ki je bila kot vroče steklo, in začela zapolnjevati razpoko. Otroka sta videla, da sega razpoka na eni strani do gradu, na drugi pa se izgublja nekam proti morju. In ko se je druga krogla namestila na nebu, je v trenutku postalo svetlo, svetleje kot prejšnje čase, ko je prišla za temo od nekod svetloba, svetloba druge krogle na nebu pa se je le za trenutek zableščala v stekleni masi, takoj nato pa je začelo vse okrog otrok postajati različnih barv. Postale so zelene, rjave, sive in bele barve, ni bilo več samo svetlo modre, kot doslej. Tudi ploščad je nehala biti gladka in sijoča, iz nje se je začelo dvigati nekaj, čemur sta pozneje rekla: živali in rastline. Kar nenadoma — vse skupaj ni trajalo niti časa enega diha — sta se znašla sredi drugačnega življenja, kot sta ga poznala doslej. Spoznala sta, da sta s tremi krogli sama ustvarila vse to, in grad jima je pomagal. Še se je dvigal iz gore, le da ni več sijal, in še nekaj ju je začudilo: ostal je svetlo moder. Otroka, ki zdaj nista bila več

otroka, sta se odpravila proti gradu. Hodila sta dolge čase in po poti spoznavala, da se krogli, ki sta prišli iz njunih rok, izmenično prižigata na nebu. Razlika med njima je bila ta, da je prva razsvetlila vse okoli, druga pa le sebe. Nista pa vedela, kam je šla tretja krogla.

Dolgo sta hodila in končno prišla do gradu. Mnogo hladneje je bilo tam zgoraj in svoje telo sta morala z nečim odeti. Napravila sta si prvo obleko iz listja. Skozi velikanska kamnita vrata, ki so se odprla, ko sta stopila prednje, sta prišla v grad. Zagledala sta en sam ogromen prostor, ki sta mu komaj našla kraja. In stena pred njima je bila brez kakršnekoli odprtine: bila je eno samo ogromno ogledalo. Tam nekje daleč sta se prvič zagledala ter se prvič nasmehnila drug drugemu, kot sta pozneje govorila. Takrat pa se je ogledalo razletelo in drobci so se razpršili na vse strani. Iz njih so začele nastajati vse stvari, ki jih danes poznamo, ter stvari, ki jih še poznamo ne. Sedla sta k mizi in izpila vsak svoj kozarec neke tekočine, takrat pa sta opazila, da jima iz roke- enemu iz desne, drugemu iz leve- teče kri. In otroka, ki nista bila več otroka, ampak odrasla moški in ženska, sta drug drugemu povila rani ter se drugič nasmehnila. Takrat so sveče okrog njiju ugasnile. Spustila se je noč, ko sta spočela nas.

Pastir in ovca

(Zgodba je iz 3. stoletja pred našim štetjem in govori o tem, kako se je mlad atiški pastir zaljubil v najlepšo ovco iz svoje črede in zato pobegnil na osamljen otoček v Egejskem morju. Ovca je šla za njim.)

Ovco je zaskrbelo: »Hladna noč v tujem kraju lahko prinese strah v volno. Toda moram ga najti.«

Ovca ni ničesar vedela. Tudi videla ni ničesar. Le eno ji je bilo jasno: mora ga najti.

Pastir je prečul vse noči na goli skali, ki se je kakor nekakšen slavolok dvigovala iz visoke trave. Bilke so ga božale po podplatih, z očmi pa je brskal po noči in nebu. Okrog polnoči se mu je zazdelo, da čuje oddaljeno pesem. Razložil je besede:

»... v vodo vse, kar se
pove, uide, vse, kar
se ne, se spremeni
v smeh...«

Pastir ni razumel teh besed. Na dlan mu je sedel roj kresnic. Spravil je največjo v žep na prsih.

Ovca se je pogovarjala z lačno platano.

— Kadar sem lačna, se preprosto sklonim in se najem zelene trave.

— Meni je teže. Jaz moram čakati na dež. Saj iz suhe zemlje ne morem dobiti hrane.

— Ali ni laže meni? Vsak trenutek mi je vse na voljo.

— Ne vem, komu je lepše. Meni je včasih zelo težko.

Nad njima je tiho ždelo brezvetrje.

Jutro je zbudilo pastirja in ovco v objemu. Sonce je bilo skrito za oblaki in obeh so se lahko dotikali penasti valovi.

Pastir ji je gladil volno, da je bila kmalu vzvalovana kot morje, a topla in prilegajoča se pastirjevim licem. Ovca je strmela v sosednji otok. Pastirja sploh ni čutila. Vleklo jo je nanj. Nehote je pomislila: mogoče pa je tam moj pastir. A se je takoj spomnila: saj me vendar pravkar objema. Rad me ima in jaz ga imam rada. Stisnila se je k njemu. Pastir ji je vdela na čelo svetlečo se školjko in jo poljubil. Palmov list se je sklonil do pastirjevega golega hrbta. Ovca je bila nemirna. Valovi so nenehoma hladili njuno ljubezen. Zdaj se je spet zaslišala pesem. Pastir je umolknil. Bila je s sosednjega otoka.

»... v smeh vse, kar se
pove, v vodo
vse, kar se
ne...«

Ovca se je močno stisnila k pastirjevim koreninam. Pastir je risal v prod. Bila je plima in podobe so sproti izginjale. Pomislil je na Atiko in na to, kako je bil tam zaljubljen v ovco. Tedaj mu je prišlo, da ta ovčica pravzaprav leži ob njem, vsa z razmršeno volno in vlažnim smrčkom. Rekel je dvigajočemu se polmesecu: »Včasih se mi je zdelo, da je Egejsko morje prazno. Zdaj vidim, da ti vstajaš iz njega.« Mesec mu je hotel odgovoriti, toda raje je zamolčal svojo misel. Bila je kratka: »Vrni se. In ostrži ovco. Ima že dolgo volno.«

Pastir je jeseni ostrigel ovco in si spletel iz njene volne dolgo jopo. V roke je vzel popotno palico in rekel ovci:

— Jaz se vračam. Ti pa moraš na sosednji otok.

Ovca je imela solze v očeh. Toda od hladnega jesenskega vetra.

— Dveh stvari se bom vedno spominjala: kresnice v tvojem prsnem žepu in svojega vlažnega smrčka. Vse drugo je bilo neresnično.

Pastir je bil ves obsijan od rdečega jutra.

— Povej mi, ovca, ali sva se midva v resnici ljubila?

— Mislim, da bo dež, pastir, pohiti. Volna je zelo težka, če jo namoči dež.

Pastir se je vrnil na Atiko. V čredi je našel polno jagnjedi, gole in razposajene. Vesel je bil. Ovca pa se ni nikoli vrnila, čeprav je pastir dan in

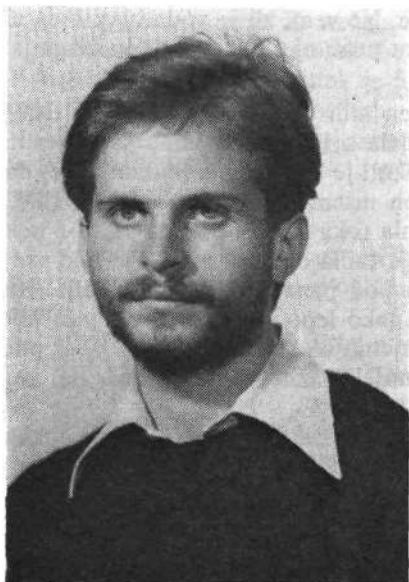
noč mislil nanjo. Ob večerih je iz daljnega morja poslušal pesmi. Ena od njih se je glasila tako:

»... uide vse v vodo, vse,
kar se pove, smeh,
kar se ne, vse se
prekrije...«

Pastir je potem dolgo molčal.

Potovanje ali blodnje ali resnica

(zgodba o tem, kako se vse hitro začne in se še hitreje konča)

Miha
Javornik

Zgodilo se je v šestem dnevu. Odprl sem vhodna vrata. Stala je ona, gola, z belo krizantemo v dlaneh kot za na grob.

»Povonjaj!« iztegnila je roko.

In potem v soboto. Na hodniku sem zagledal otroka, ki je tekkel proti meji. Umazano mornarsko bluzo je imel na sebi, izpod katere je kukala majica in ohlapno visela na kratkih hlačkah, iz katerih so štrlele drobne noge. Imel je majhno glavo in velike

začudene oči. Topotnil sem s čevljem, dvignil roko in hrznil. Ustrašil se je in zbežal.

Njeno telo je bilo prepojeno z vlago kot goba za brisanje table. Vdihnil sem vonj poljskega maka gladeč njene svilnate izrastke. Male rdeče usne so se nabrale v šobico. Spomnila me je na bel prt, polit z domačim rdečim. Praznina samote izgine v rdečem.

Sedel sem kot navadno v fotelju pred ekranom štiri. Številke na mizi so pripovedovale, da se je film končal že pred uro. Sem ga že videl. Trikrat. Rad imam take filme.

Vsak dan štejem, kdaj se bodo končali ti dnevi. Že nisem bil na tleh.
»Zdravo, vstopi M.«